

Nr 9.

Av herr **Karlsson, John**, *angående utredning om luftvärnets organisation samt Västmanlands regementes organiserande med hänsyn härtill.*

1919—1923 års försvarsrevision, på vars utredningar vår nuvarande försvarsorganisation i det väsentligaste grundar sig, hann icke med att slutföra sina undersökningar beträffande luftvärnsfrågan och kunde därför icke heller avgiva något förslag till denna frågas lösning i dess helhet. Det är därför helt naturligt, att 1925 års försvarsordning icke är i stånd att tillgodose de krav, vilka numera måste uppställas för att bereda någon trygghet mot krigsföretag genom luften.

Innan jag går vidare vill jag lämna en sammanfattning av vad försvarsrevisionen anfört rörande luftvärnsfrågan.

Beträffande luftvärnsartilleriet framhöll revisionen, under återopande av erfarenheterna från världskriget, att, med hänsyn till den starka utveckling flygväsendet erhållit, dylikt artilleri måste anses oundgängligen erforderligt. Avvisandet av fientliga luftstridskrafter borde visserligen ske medelst egna luftstridskrafter, men detta uteslöte icke behovet av särskilt luftvärnsartilleri. Även om obesträtt herravälde i luften innehades, vore det icke möjligt att helt och hållet hindra fientliga flygplan att passera egna linjer och gränser. För ett land som vårt, vilket av ekonomiska skäl icke vore i stånd att uppsätta tillräckligt starka luftstridskrafter för att i ett krig städse kunna tillförsäkra sig herraväldet i luften, erhöle därför luftvärnsartilleriet en alldeles särskild betydelse.

Vid fullgörandet av sitt uppdrag hade revisionen att taga under övervägande ett av de s. k. flygsakkunniga framlagt förslag till ordnandet av denna del av luftförsvaret. Ifrågavarande förslag utgick emellertid från 1914 års härordning och befanns därför icke tillämpligt på den av revisionen beräknade arméorganisationen. Av nämnda sakkunniga föreslagna kostnadssummor voro dessutom så avsevärda, att en lösning efter där uppdagna riktlinjer ansågs utesluten. Organisationen var dessutom delvis beroende av materielen, beträffande vilken försök pågingo. Revisionen fann det därför omöjligt, att på grundvalen av förenämnda sakkunnigas förslag bilda sig en uppfattning angående den utsträckning, i vilken luftvärnsartilleri borde anskaffas, och huru det samma borde organiseras. Revisionen ansåg med hänsyn härtill nödigt att,

sedan de pågående materielförsöken avslutats, frågan i dess helhet gjordes till föremål för förnyad utredning. Revisionen fann dock nödvändigt, att — även om den föreliggande frågan icke då kunde slutgiltigt lösas — luftvärnsartilleriet, med hänsyn till dettas stora betydelse, bereddes åtminstone någon plats inom den nya arméorganisationen. Det låge därvid i sakens natur, att därvid icke vidtoges några åtgärder, som voro ägnade att föregripa frågans slutliga ordnande. I anslutning till det anförda föreslog revisionen organiserandet av en division luftvärnsartilleri om tre batterier vid »Stockholms artilleriregemente». Därjämte förutsattes, att jämväl övriga artilleriförband i regeln komme att mobilisera vissa luftvärnsförband. Revisionen förutsatte ytterligare, att den för sagda artilleris mobilisering erforderliga personalen komme att ställas till förfogande av de olika artilleriförband, som skulle mobilisera särskilda luftvärnsformationer. Emellertid ansågs det icke uteslutet, att en blivande utredning av luftvärnsfrågan komme att giva vid handen, att personalbehovet särskilt ifråga om befäl, bleve så stort, att det icke kunde tillgodoses med den tillgång, som enligt revisionens förslag kunde vara att vid mobilisering påräkna. För att om möjligt undvika kaderökning syntes det revisionen önskvärt, om man därvid, åtminstone vid det fasta luftvärnsartilleriet, kunde i lämplig utsträckning såsom eldledare använda sig av viss värnpliktig personal samt av officerare i reserven. Likaså ansågs det icke uteslutet, att för det fasta hemortsförsvaret i viss utsträckning erhålla eldledare genom utbildning av frivillig, för ändamålet lämplig personal (ingenjörer m. fl. eventuellt av landstormen). Vid en kommande utredning av luftvärnsfrågan syntes möjligheten att anlita dessa utvägar böra göras till föremål för närmare prövningar.

Av den ovan lämnade redogörelsen torde framgå, att luftvärnsfrågans slutliga ordnande, vad beträffar artilleriet, av revisionen uppsköts i avvaktan på en blivande utredning. Med avseende å övriga för luftvärn erforderliga trupp- slag och försvarsmedel gjordes icke något särskilt uttalande, ej heller framlades med hänsyn härtill något förslag. Försvarsrevisionens medlemmar torde emellertid varit medvetna om luftvapnets inverkan på krigföringen, även om de icke då kunde förebringa något förslag till åtgärder med hänsyn härtill. Detta framgår med tydlighet bland annat av herrar Johan Nilssons, Wigforss, Larssons och Engbergs reservation till försvarsrevisionens betänkande och förslag, där följande uttalande göres: »Med luftvapnets senaste utveckling synes en ny och särdeles betydelsefull, men till sin verkliga räckvidd ännu oberäknelig faktor ha blivit införd i försvarsproblemet. Det förefaller alls inte omöjligt, att detta nya vapen kan komma att i stor utsträckning ersätta nu brukade anfalls- och försvarsmedel både till lands och sjöss, omöjliggöra vissa former av försvaret och reducera värdet av andra.»

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 oktober 1926 har chefen för Västmanlands regemente, under återopande av vad försvarsrevisionen i ärendet anför, framhållit, att nu påräkneliga truppförband och formationer m. m. icke kunna anses tillfyllest för tryggheten av nuvarande Västmanlands inskrivningsområde och särskilt icke av vissa för krigföringen viktiga orter och an-

stalter m. m. inom detta. Kanske tydligast framstode detta i fråga om tryggnad mot luftangrepp och andra företag från luften. Krigsberedskapen krävde därför luftvärnsfrågans snara upptagande till behandling och dess avgörande. Även med hänsyn till genomförandet av 1925 års försvarsordning vore en snabb utredning nödvändig. Eljest torde onödiga kostnader icke kunna undvikas.

Regementschefen anförde uti ifrågavarande skrivelse ytterligare, att det icke nu torde kunna avgöras, hur luftvärnet kunde komma att organiseras. Möjligen komme det att, vad luftvärnsinfanteriet beträffar, befinnas lämpligt att framgå på samma väg, som försvarsrevisionen föreslog med avsende å luftvärnsartilleriet. I sådant fall kunde man tänka sig uppsättandet av luftvärnsinfanteriorganisationer. Under nämnda förutsättning vore Västerås, efter vad som framgått av verkställd undersökning, alldeles särskilt lämpligt som förläggningssort för en dylik organisation dels med hänsyn till luftvärnsorganisationens sannolika användning under krig, dels på grund av förefintliga möjligheter till samövning med flygvapnet. Även vid andra lösningar av luftvärnsinfanterifrågan än den antydda syntes det bliva erforderligt, att till Västerås förlägga en luftvärnsinfanteriorganisation. Kadern till en dylik kunde lämpligen tagas ur Västmanlands regemente, vilket med hänsyn härtill borde bibehållas även vid genomförandet av 1925 års försvarsordning.

Med stöd av åberopade motiv uppställdes i skrivelsen följande önskemål:

att, av hänsyn till krigsberedskapen samt till kostnaderna för övergången till ny försvarsordning, en utredning rörande luftvärnsfrågan i dess helhet snarast igångsattes och bedreves så hastigt som möjligt, samt

att Västmanlands regemente, vid övergången till ny försvarsordning, bibehölles och därefter gäves en organisation m. m., anpassad efter dess blivande uppgifter.

Uti yttrande den 1 nov. 1926, varmed chefen för V. arméfördelningen till Kungl. Maj:t överlämnade chefens för Västmanlands regemente ovan omnämda skrivelse erinrade chefen för V. arméfördelningen till en början därom, att efter genomförandet av 1925 års försvarsordning inga andra truppförband eller formationer kunde påräknas för tryggande av nuvarande Västmanlands inskrivningsområde med där befintliga för riksförsvaret viktiga orter och anstalter gentemot företag från luften än vissa landstormsformationer. Emellertid vore förhållandena i detta hänseende likartade även inom övriga såväl nuvarande som blivande inskrivningsområden.

Förläggning, särskilt av ett infanteritruppförband, inom ett område innebure ökade möjligheter att förbereda de för dettas tryggande mot luftangrepp speciellt erforderliga åtgärderna ävensom att utbilda och öva härför avsedd personal. I motsvarande grad måste därför även frånvaron inom ett visst område av infanterigarnison utgöra en svaghet ur luftskyddssynpunkt för detsamma. En sådan svaghet måste, även när det gäller ett ur strategisk och krigsindustriell synpunkt särskilt viktigt område, såsom t. ex. det här ifrågavarande, anses som synnerligen menlig för försvaret i dess helhet.

Hela frågan om ordnandet av ett tillfredsställande luftskydd befunne sig på

grund av helt naturliga skäl ännu i ett relativt outrett skick. Så mycket syntes likväl arméfördelningschefen vara klart, att man utöver de för operationer inom krigsskådeplatsen avsedda trupperna även måste ha tillgång till särskilda truppförband för luftskyddet inom hemorten. Att härtill avse allenast landstorm vore otänkbart, bl. a. av det skäl, att luftskyddsenheterna måste besitta en för detta ändamål speciell och städse modern utbildning, utrustning och beväpning.

Mycket talade därför enligt arméfördelningschefens mening för den av chefen för Västmanlands regemente framförda tanken att tillskapa särskilda luftvärnsinfanteriförband, vilkas uppgift bleve att utgöra utbildnings- och mobiliseringscentra för det infanteristiska luftskyddet vart och ett inom en större del av landet. Härvid syntes Västerås vara en av de orter, som i främsta rummet borde komma i betraktande som förläggningssort. Härför talade ett flertal skäl, särskilt den fördel ur såväl utbildnings- som säkerhetssynpunkt en sådan förläggning skulle medföra både för luftvärnsregementet ifråga och för den i Västerås förlagda andra flygkåren. Skyddet av de för riksförsvaret utomordentligt viktig industriella anläggningarna i Västerås skulle jämväl på så sätt bli bäst tillgodosett.

På grund härav ansåg arméfördelningschefen klokheden bjuda att låta den beslutade indragningen av Västmanlands regemente anstå i avvaktan på en fullständig utredning om behovet av luftskyddsförband och deras förläggningssorter. Skedde ej så, löpte man uppenbarligen risken att vid en senare tidpunkt med stora kostnader nödgas återuppbygga vad som i onödan blivit spolierat.

Västmanlands regemente borde sålunda fortfarande bibehållas. Då emellertid den nya härordningen i och för sig vore så ytterst svag, att den ej kunde tåla någon som helst beskäring, måste det bibehållande inom härordningens ram av regementet, som sålunda förordades med nödvändighet innebära en påbyggnad av riksdagsbeslutet, som lämnade samtliga de truppförband vilka enligt härordningsbeslutet fortfarande skulle äga bestånd, fullkomligt orubbade. Arméfördelningschefen betonade, att det vore endast under detta villkor, som han kunde biträda regementschefens förslag.

Genom beslut den 4 januari 1927 har Kungl. Maj:t resolverat, att de av cheferna för Västmanlands regemente och V. arméfördelningen gjorda framställningarna icke skulle till någon åtgärd föranleda.

Av den lämnade redogörelsen för försvarsrevisionens arbeten i den mån dessa beröra luftvärnet framgår, att revisionens utredningar och förslag endast avsågo en partiell lösning av luftvärnsartillerifrågan. Luftvärnets i dess helhet slutliga ordnande uppsköttes i avvaktan på en blivande utredning, vilken tydligen måste omfatta även andra truppslag och försvarsmedel än artilleriet.

Såvitt nu kan överskådas, torde den av försvarsrevisionen förutsatta och av chefen för Västmanlands regemente begärda allsidiga utredningen rörande luftvärnsfrågan icke i längden kunna uppskjutas. Det är tvärtom synnerligen angeläget, att densamma snarast igångsättes, enär man eljest riskerar att den ram, som 1925 års försvarsordning uppdragit, sedermera kan komma att sprängas

och detta med kostnader, som eljest kunnat undvikas. Redan nu torde man ock med visshet kunna säga, att det knappast kan vara med klokhet förenligt att undandraga Västerås stad med dess för försvaret synnerligen betydelsefulla och känsliga industrier ävensom den dit förlagda flygkåren allt skydd av infanteri och dess luftvärnsformationer. Övriga flygkårer hava tänkts förlagda till platser, å vilka eller i vilkas omedelbara närhet jämväl infanteriförband äro förlagda. Huru detta önskemål, att bereda Västerås och dess flygkår nödigt skydd och stöd, bäst skall kunna förverkligas, därom lärer endast den ifrågasatta utredningen kunna lämna ett slutgiltigt besked. Det synes oss dock, som om en tillfredsställande lösning av detta spörsmål skulle kunna vinnas utan att någon väsentlig ökning av organisationskostnaderna därav föranledas.

Med stöd av det anförda får jag hemställa,

att riksdagen ville

dels hos Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt utredning av luftvärnsfrågan samt framläggande för riksdagen av de förslag i ämnet, vartill utredningen kan föranleda;

dels för sin del uttala, att i avbidan på resultatet av denna utredning och därpå stödda beslut, beträffande Västmanlands regemente icke några åtgärder böra vidtagas, som kunna föregripa en eventuell anpassning av detta regemente eller del därav till en luftvärnsorganisation;

dels ock vid fastställandet av försvarsbudgeten taga behörig hänsyn till den inverkan i ekonomiskt avseende, som ett bifall till denna motion kan föranleda.

Stockholm den 15 januari 1927.

John Karlsson.

